

УДК 37036:371:78

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Майя Мороз,

викладач Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М.Грушевського (м. Бар, Вінницька обл.)

У статті представлено елементи методики творчого розвитку майбутніх учителів музики на основі матеріалу українських народних пісень.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів музики, творчі завдання, українська народна пісня.

Розбудова освітньої системи в Україні зумовлює потребу в підготовці компетентних і творчих педагогів, спроможних формувати всебічно розвинену особистість школяра, допомагати молодим поколінням успадкувати духовні надбання українського народу, досягати високої культури міжнародних взаємин, формувати художньо-естетичну культуру. Насамперед це стосується вчителів музики, адже художньо-естетичний розвиток школярів значною мірою здійснюється завдяки предметам мистецького циклу.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музики розпочинається на музичних відділеннях гуманітарно-педагогічних коледжів і передбачає оволодіння загальнотеоретичними, психолого-педагогічними, спеціальними та музично-теоретичними дисциплінами в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних, науково-методичних та організаційних завдань. У циклі музично-теоретичних дисциплін, навчальний предмет "Сольфеджіо", що викладається протягом II, III і IV-го курсів, формує у студентів навички точного інтонування й визначення на слух усіх елементів музичної мови, вільного читання з аркуша різних одно-, дво- та триголосних музичних творів; розвиває внутрішній музичний слух; формує осмислене ставлення студентів до структурної, ладотональної, метроритмічної побудови музичного твору, розвиває у них творчу ініціативу.

Ефективним і дієвим засобом формування національної свідомості, патріотичного виховання та духовного збагачення молоді є використання на заняттях з сольфеджіо пісенних зразків українського музичного фольклору, що долучає студентів до багатогранної музичної спадщини народу, розширює їх кругозір, поглиблює знання про історичне минуле і традиції української нації, збагачує національну культуру, виховує особистість, здатну берегти та примножувати духовні скарби народу. Все це студенти будуть прищеплювати своїм вихованцям у майбутньому.

Розроблена нами *методика творчого розвитку* студентів на основі творів українського музичного фольклору містить

різноманітні методи, форми творчої роботи, які стимулюють, з одного боку, стійкий інтерес до української народної творчості, а з іншого боку – формують способи творчої діяльності, які стануть у пригоді майбутнім учителям у власній практичній роботі з учнями різних вікових груп. Різноманітні завдання творчого характеру стосуються вивчення, аналізу та обробки українських народних пісень; наприклад: підбір кількох типів акомпанементу до вправ, створення дво-, три- та чотириголосся, сольфеджування власних музичних композицій тощо.

У процесі виконання студентами завдань різного рівня складності здійснюється аналіз робіт, під час якого визначається їхнє можливе практичне застосування на уроках музики в загальноосвітній школі (визначення класу, теми уроку). Практична значимість розроблених творчих завдань полягає в тому, що їх можна використовувати в межах різних навчальних програм з музики та інтегрованої програми "Мистецтво" в школі, а також у гуртковій роботі [3, 4, 5].

Одним із таких завдань є створення двоголосся у формі канону, оскільки такий вид багатоголосся досить активно використовується в початкових класах. Наприклад, створення канону на основі української народної пісні "Мала мати одну дочку".

Ma - la ma - ti od - - nu doch - ku, ma - la ma - ti od - nu
Ma - la ma - ti od - nu doch - ku, ma - la ma - ti
doch - ku ta й ку - па - ла у ме - доч - ку!
од - ну доч - ку та й ку - па - ла у ме - доч - ку!

Канон "Мала мати одну дочку" можна запропонувати для вивчення учням 2-го класу в першому семестрі (тема семестру "Музика виражає і зображає", тема уроку – "Музику народило життя") [4]. На прикладі пісні вчитель має можливість ознайомити дітей з деякими аспектами історичного минулого українського народу, зокрема, розповісти про долю сільських дівчат, яких раніше віддавали заміж за нелюбих.

Канон на основі української народної пісні "Ой гоп, гопака" можна розучувати з учнями 2-го класу під час вивчення теми "Пісня, танець, марш" (тема уроку – "Танець на танцювальному майданчику") [4] або в темі I "Пори року і народні свята" в інтегрованому курсі "Мистецтво" [3].

Помірно

Ой гоп, го-па-ка, го-па-ка, го-па-ка! Ли-ха до-ля в ко-за-ка, в ко-за-ка,
Ой гоп, го-па-ка, го-па-ка, го-па-ка! Ли-ха до-ля
в ко-за-ка, та й зрад-ли-ва - я при-го-да, та й не-до - ля та-ка.
в ко-за-ка, в ко-за-ка, в ко-за-ка, та й зрад-ли-ва - я при-го-да, та й не-до - ля та-ка.

Завдання "Дослівай мелодію" формує в майбутніх учителів музики творчий підхід, розвиває здібності до імпровізації. Так, виконуючи українську народну пісню "Жила-була царівна", необхідно самостійно завершити мелодичну лінію:

Жи-ла-бу-ла ца-рів-на, ца-рів-на, ца-рів-на, жи-ла-бу-ла ца-рів-на у зам-ку, у ста-рім.

Варіанти мелодичного завершення пісні:

зам-ку, у ста-рім. //зам-ку, у ста-рім. //зам-ку, у ста-рім.
//зам-ку, у ста-рім. //зам-ку, у ста-рім. //зам-ку, у ста-рім.

Завдання такого типу можна пропонувати на уроках музики вже в початковій школі, даючи можливість молодшим школярам відчувати себе в ролі "маленьких композиторів".

Традиційними, однак не менш цікавими є завдання типу "запитання – відповіді", в яких учасники поділяються на підгрупи. Наприклад, пропонуючи третьокласникам проспівати українську народну пісню "Котилася торба" у

формі діалогу між рядами або між хлопчиками та дівчатками (тема "Інтоніяція"), студенти створюють прості підголоски до мелодії.

Жваво

Ко-ти-ла-ся тор-ба з ве-ли-ко-го гор-ба.
Що в тій тор-бі,
Хліб па-ля-ни-ця, ко-му до-ве-деть-ся, той по-же-нить-ся.

Спів пісень у формі діалогу сприяє розвитку в дітей різноманітних інтонацій (питальних, стверджувальних, діалогічних, гумористичних), виховує почуття товарищескості, взаємодопомоги, взаємоповаги, ввічливості у спілкуванні.

Так поступово відбувається оволодіння студентів II курсу навичками творчої роботи на матеріалі українських народних пісень, зокрема створення підголосків, другого голосу, закінчення мелодій тощо. Наведемо ще декілька прикладів практичного використання студентських творчих робіт.

Пісню "Шов цап із гори", доцільно розучувати на уроці "Звірі в музиці" (2-клас, тема I семестру "Музика виражає і зображає") [4] або на уроці "Карнавал тварин" (тема III "Бринить природи мова кольорова") [3], звертаючи увагу другокласників на виховний момент: необхідність толерантності, поступливості, взаємоповаги.

S A

І-шов цап із го-ри, а ко-за з до-ли-ни.
Стрі-ну-лись на клад-ці, стрі-ну-лись на клад-ці, раз, два, три.
І о-бо-є, і о-бо-є по-па-да-ли до во-ди.

Дотримуючись принципу наступності й послідовності навчання, творчі завдання для студентів III–IV курсів відповідно до розробленої методики творчого розвитку студентів ускладнювалися: пропонувалося створювати не лише гармонічне двоголосся, а й двоголосся з поліфонічними (підголосковими) елементами, а також триголосся. Оскільки такі завдання вимагали поглиблених знань з гармонії, хорознавства, методики музичного виховання, то перед по-

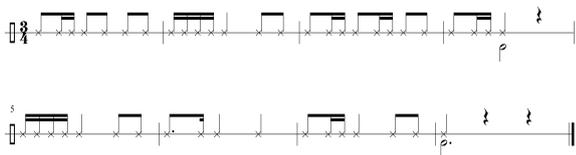
чатком роботи студенти слухали й аналізували авторські обробки українських народних пісень (обробки М.Мороз). Під час аналізу інтерпретації зразків зверталась увага студентів на гармонічні особливості, голосоведіння окремих голосів, порівнювалися між собою більш і менш вдалі варіанти обробок, щоб студенти самостійно могли скласти й аргументувати свої думки з цього приводу й застосувати наданий досвід у власних роботах.

Враховуючи підвищений рівень складності практичних завдань, що потребували від студентів фахових знань і навичок, а також більших творчих зусиль, напрацьований у цей період пісенний матеріал майбутні вчителі музики могли використовувати під час педагогічної практики й у подальшій роботі з учнями основної школи (5–8-мі класи).

Творчим завданням, яке використовується на заняттях з сольфеджіо на III–IV курсах коледжу, є створення студентами власних мелодій на основі наданих варіантів ритмічного малюнка. Студенти отримують зразки ритмічного малюнка (або самостійно складають їх під час написання ритмічних диктантів), на основі яких повинні самостійно створити мелодичний малюнок (лад і тональність обирають за бажанням). Такі вправлення активізують внутрішній слух, мелодичне та гармонічне відчуття, стимулюють активність і самостійну ініціативу студентів.

Наводимо приклади створення мелодій на заданий ритмічний малюнок.

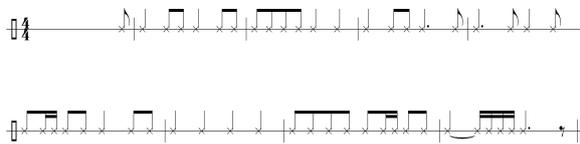
Зразок ритмічного малюнка:

Варіанти створених студентами мелодій:

Зразок ритмічного малюнка:

Варіант створених студентами мелодій:

Зразки українських народних пісень у триголосному викладенні бажано використовувати зі старшими підлітками в урочній і позакласній роботі (тематичні свята, заходи), оскільки для їхнього виконання потрібні сформовані вокально-хорові навички.

Дивлюсь я на небо (аранж. М.Мороз)

Під час оцінювання творчих робіт студентів, зокрема на створення багатоголосся, застосовується метод так званого закритого оцінювання: студенти дають власну оцінку ро-

ботам, не знаючи напевне, хто є їхнім автором. Слухаючи у виконанні викладача створені варіанти обробок, студенти аналізують, відмічають типові помилки, і, що важливо, вчать давати об'єктивну оцінку почутому. Використання методу "закритого оцінювання" допомагає студентам – "авторам-початківцям" не комплексувати через помилки, почувати себе вільно й розкуто, стимулює проявляти свої творчі здібності.

Таким чином, розроблена методика творчого розвитку студентів на основі українських народних пісень, що передбачає систематичне виконання творчих завдань різного типу та рівня складності на заняттях з сольфеджіо, забезпечує у майбутніх учителів музики формування практичних умінь і навичок, зокрема навичок обробок і аранжування музичних творів, необхідних для компетентного і творчого педагога-музиканта загальноосвітньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барська З. М. Сольфеджіо на основі української народної пісні : хрестоматія. – Тернопіль, 2008.
2. Бражникова Л.Д. Українська народна пісня на уроках сольфеджіо : хрестоматія. – Тернопіль, 2006.
3. Мистецтво : Програма 1–4 кл. (авт. Масол Л.М., Белкіна Е.В., Оніщенко О.І., Очеретяна Н.В., Рагозіна В.В.) // Програми для середньої загальноосвітньої школи : 1–4 класи. – К.: Початкова школа. – 2006.
4. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл : 1–4 класи / Упор. О.Я.Ростовський, Р.О. Марченко, Л.О.Хлебнікова, З.Т.Бервецький; відпов. за випуск М.С.Демчишин. – Тернопіль, 2000.
5. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл : 5–8 класи / Упор. О.Я.Ростовський, Р.О. Марченко, Л.О.Хлебнікова, З.Т.Бервецький; відпов. за випуск М.С.Демчишин. – Тернопіль, 2000.

УДК 37.036:7/372.8

СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В 1-МУ КЛАСІ

Вікторія Рагозіна,
канд. пед. наук;

Іраїда Руденко,

науковий співробітник (Інститут проблем виховання АПН України)

Стаття розкриває особливості організації змісту в зошиті-альбомі для учнів 1-х класів і навчально-методичному посібнику для вчителів мистецтва та містить методичні рекомендації щодо проведення творчих завдань з першокласниками.

Ключові слова: урок мистецтва, творчі завдання, учні 1-х класів.

Сучасний учитель мистецьких дисциплін потребує ефективних і сучасних навчально-виховних технологій, спрямованих на пізнання учнями мистецтва, розвиток їхніх творчих здібностей і творче самовираження в різних видах мистецької діяльності. З цією метою створено зошит-альбом для учнів 1-х класів "Абетка мистецтв" і навчально-методичний посібник для вчителів "Система творчих завдань на уроках мистецтва в 1-му класі" (авт. Рагозіна В., Руденко І.) [1; 5], які разом становлять **навчально-методичний комплект матеріалів** для учня і вчителя. Зошит-альбом і посібник написано до програми з інтегрованого курсу "Мистецтво" (авт. Масол Л., Белкіна Е., Оніщенко О., Очеретяна Н., Рагозіна В.) і узгоджено з педагогічними програмними засобами "Мис-

тецтво" (ГПЗ) для 1–4-х класів (Рівне: Контур плюс, 2009).

Коротко зупинимось на особливостях організації змісту в зошиті-альбомі й навчально-методичному посібнику.

Вибір форми – зошит-альбом – обумовлено специфікою уроку мистецтва й цільовою аудиторією – учні 6–7-річного віку, які ефективніше пізнають нове у власній творчо-практичній діяльності. Зошит-альбом задовольняє потребу першокласників у здобуванні цікавої мистецької інформації через виконання творчо-пошукових завдань, які спонукають дітей сприймати мистецькі твори, осмислювати й інтерпретувати їх зміст, розмірковувати стосовно художніх образів, імпровізувати із засобами